

AZ ÉLETVESZÉLYT OKOZÓ TESTI SÉRTÉSSEL KAPCSOLATOS PROBLÉMÁKRÓL*

TÓTH-ZSÁMBOKI JUDIT
egyetemi hallgató (PPKE JÁK)

I. Bevezetés

Minden társadalomnak alapvető érdeke, hogy testileg és lelkileg egészséges emberek alkossák ezen közösséget. A társadalmak a történelem folyamán fokozatosan jutottak el ennek felismeréséig, és ezt úgy juttatták kifejezésre, hogy valamilyen módon az egészséget és a testi épséget államilag védett értéké nyilvánították. Ez kezdetben inkább magánjogi szabályokat jelentett, de később megjelent a testi épséget, illetve egészséget sértő cselekmények büntetőjogi szankcionálása is.

A modern társadalmakban, jogállamokban (így Magyarországon is) már alkotmányos szinten rögzítik az ember élethez, egészséghez való alapvető jogát. A Magyar Köztársaság Alkotmánya 70/D. § (1) szerint „A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.” Ezek a jogok az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogai, s ezért „ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsődrendű kötelessége.” (Alk. 8. § (1) bek.) Tartózkodni kell tehát minden olyan magatartástól, amely az egyén meglévő egészségi állapotát sérti vagy veszélyezteti. Ez a tilalom az alapja az egyéni egészség büntetőjogi védelmének.

A Büntető Törvénykönyv XII. fejezete szól *A személy elleni bűncselekményekről*, ezen belül az I. cím alatt találhatóak *Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények*. A bűncselekmények tárgyi súlyuk szerint követik egymást: emberölés (166. §), erős felindulásban elkövetett emberölés (167. §), öngyilkosságban közreműködés (168. §), magzatelhajtás (169. §), testi sértés (170. §), foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés (171. §), segítségnyújtás elmulasztása (172. §), végül a gondozás elmulasztása (173. §).

Az emberölés törvényi tényállása az ember élethez való jogát védi, a testi és lelki egészséghez való alapvető jog büntetőjogi védelme pedig a Btk. 170. §-ban, a testi sértés bűncselekményé nyilvánításában ölt testet.

* A 2009. április 6-8. között megrendezett XXIX. jogi OTDK Büntetőjogi II. Különös Rész I. tagozatában különdíjat elért dolgozat rövidített, szerkesztett változata (konzulens: Ujvári Ákos)

A jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyv 1979. július 1-jén lépett hatályba, és a testi sértéssel kapcsolatos szabályokat a korábbiakhoz képest jelentősen megváltoztatta.

A Btk. magalkotásakor azt is célul tűzték ki, hogy egyszersmind tisztázzák: a testi sértésnek egy alapesete van, mégpedig a könnyű testi sértés, mely csak szándékosan követhető el. A súlyos testi sértés már ennek minősített esete, melynél az eredményre elég, ha az elkövető gondatlansága terjed ki, tekintettel a Btk. 15. §-ára. A Btk. miniszteri indokolása egyértelműen leszögezi, hogy a testi sértésnek egy alapesete van. Az új Btk.-tól várt eredmény (ti. hogy egyértelművé tegye a szabályozást) elvileg megszületett, a jogtudományi vita viszont azóta sem csillapodott.¹ Az egy vagy két alapeset kérdése a legnagyobb hangsúlyt a testi sértés gondatlan elkövetése esetén kapja. Ha ugyanis a könnyű testi sértést fogadjuk el kizárólagosan alapesetnek, akkor egy 8 napon túl gyógyuló sérülés esetén az kell, hogy az elkövető szándéka legalább a (8 napon belül gyógyuló) testi sérülés okozására irányuljon, a súlyosabb sérülésre elég, ha a gondatlansága terjed ki. Ebben az esetben a Btk. 170. § (2) bekezdése szerinti súlyos testi sértés büntetetté kell megállapítani. Ha azonban elfogadjuk azt, hogy a súlyos testi sértés is alapeset, ez esetben csak akkor állapítható meg a súlyos testi sértés büntette, ha az elkövető a 8 napon túl gyógyuló sérülést szándékosan okozta. Ha gondatlanul, akkor a Btk. 170. § (6) bekezdés szerint kell minősíteni ugyanazt a cselekményt, amit az előbbieken a (2) szerint minősítettünk. A két bűncselekmény közötti különbség nem kevesebb, mint az, hogy a súlyos testi sértés büntette három évig terjedő szabadságvesztéssel, a gondatlan alakzat (amely természetesen vétség) egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A Legfelsőbb Bíróság az egy alapesetes megoldás mellett foglal állást, melyet meg is fogalmaz egy határozatában. Ha a terhelt a sértettet testi sértés okozására irányuló szándékkal bántalmazza, de a 8 napon túl terjedő gyógytartam – mint eredmény – tekintetében csupán gondatlanság terheli, nem gondatlanságból okozott, hanem szándékosan elkövetett súlyos testi sértés megállapításának van helye.²

A hatályos Btk. szintén a nyolc napos gyógytartammal tesz különbséget a könnyű és a súlyos testi sértés között. A minősítő körülmények rendszere azonban megváltozott. Mivel a törvény csak egy alapesetet ismer, a minősített esetek a következők: súlyos testi sértés, aljas indokból vagy célból, illetve védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személlyel szembeni elkövetés, maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást okozó testi sértés, a súlyos testi sértést minősíti a különös kegyetlenséggel történő elkövetés. A 170. § (5) bekezdésében új minősítő körülmény nyert szabályozást, mégpedig az életveszélyt okozó testi sértés, melyet a halált okozó testi sértéssel egy bekezdésben helyeztek el. A törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli a súlyos testi sértés, a maradandó fogyatékoság, illetve a súlyos egészségromlás, valamint az életveszélyt okozó testi sértés esetén.

¹ PALLAGI ANIKÓ: Gondolatok a testi sértés bűncselekményének minősítési problémáiról In BLASKÓ BÉLA: *Büntetőjogi és kriminológiai tanulmányok*. Budapest: 2003, 30-31.

² BH 1984. 263.

A Btk. 15. §-a az előző Btk-hoz hasonlóan szabályozza a vegyes bűnösség kérdését. Eszerint az eredményhez, mint a bűncselekmény minősítő körülményéhez fűzött súlyosabb jogkövetkezmények akkor alkalmazhatók, ha az elkövetőt az eredmény tekintetében legalább gondatlanság terheli. Az 1961-es Btk. 18. §-ának megfogalmazása szerint az eredményhez – mint a büntett minősítő körülményéhez – a törvény által fűzött súlyosabb következmények akkor alkalmazhatók, ha az elkövetőt az eredmény tekintetében szándékosság vagy gondatlanság terheli. A mostani szabályozás is ugyanezt jelenti, hiszen a „legalább gondatlanság terheli” megfogalmazás egyben azt is jelenti, hogy a szándékosság is kiterjedhet rá.

II. A testi sértés általános jellemzői

A bűncselekmény védett jogi tárgya az ember testi épséghez, egészséghez való joga. Elkövetési tárgya pedig az emberi test, annak bármely része vagy tagja. Passzív alanya a cselekménynek bárki lehet, kivéve az elkövetőt. Az önbántalmazás nem bűncselekmény, kivéve azt az esetet, amikor más jogvéde érdek is felmerül. Így a Btk. 346. § szerinti kibúvás a szolgálat alól tényállása büntetni rendeli az öncsonkítást, a saját egészség megkárosítását is, ha azt meghatározott célból követik el. A cselekmény megvalósulhat bántalmazással, testi vagy egészség sértéssel.

Bántalmazás alatt minden olyan külső behatást értünk, amely a testen, vagy annak egy részén nyomokat visszahagyó sérülést okoz.³ A testi sértés megállapításának nem feltétele, hogy a sértett fájdalmat érezzen. Maga a testi sértés megvalósítható közvetlenül és közvetetten is. Közvetlenül valósul meg, ha maga az elkövető viszi véghez, közvetetten pedig akkor, ha az elkövető maga nem sérti a passzív alany testi épségét, de például ráuszít egy állatot, és a sérülés ennek következményeként következik be. Ilyenkor azonban az elkövető nem közvetett tettes, hanem tettes, mint ahogyan azt a Legfelsőbb Bíróság is kifejti.⁴

A *testi épség* fogalmát különböző módon értelmezi az orvostudomány, illetve a jogtudomány. Az orvostudomány szerint akkor ép a test, ha szervei helyesen funkcionálnak, és ezek sértetlenek. Anatómiailag a testi épségen azt értjük, hogy a sejtstruktúrákat és a bonyolultabb szerveket is ideértve a test sértetlen.

Az *egészség* fogalmán az emberi szervezet zavartalan működése értendő. E zavartalan működés előfeltétele a testi és szellemi állapot normális volta. A test zavartalan működése pedig a testet alkotó anatómiai egységek és szervek helyes funkcionálását jelenti. A 2. számú módszertani levél szerint „az egészség az emberi szervezet működésének olyan egyensúlyi állapota, amikor az anatómiai egységek és a szervek funkciója – a környezet változásaihoz állandóan alkalmazkodva – lehetővé teszi az ember fizikai és szellemi képességeinek teljes kifejtését, hosszú életét”.⁵

Büntetőjogi szempontból nem az előzőekben meghatározott állapotokat kell figyelembe venni, hanem azokat az adott sértettre konkrétizálni kell. Eszerint „testi

³ VARGA ZOLTÁN: *A büntetőjog nagy kézikönyve*. Budapest: Complex, 2007, 342.

⁴ BH 1985, 212.

⁵ Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 2. sz. módszertani levele a testi sérülések és egészségkárosodások igazságügyi orvosszakértői véleményezéséről.

épségen és egészségen azt a testi és szellemi állapotot értjük, amelyben a sértett a jogtalan támadás előtt volt és annak eredményeként testi épségében és egészségében hátrányos változás következett be”.⁶ Az egészség fogalma így módon relatív, minden ember rendelkezik bizonyos fokú testi épséggel, illetve egészséggel. A beteg embernek is lehet sérteni az egészségét, a testi fogyatékos embernek is a testi épségét.

A *testi sérülés* folyamat, amelyet „valamely külső behatás – erőművi, fizikai, kémiai behatás vagy ezek kombinációja – indít meg, és amelynek következtében a szervezet sejtjeiben, szöveteiben alaki eltérés (folytonosság megszakítás vagy anyagihiány), illetve működési zavar keletkezik”.⁷ A testi bántalmazás tehát olyan külső behatás, mely az emberi testen nyomokat visszahagyó sérülést eredményez, a lelki behatások pedig az egészségsértés körébe tartoznak.

Egészségsértés akkor következik be, „ha külső behatás vagy biológiai tényezők eredményeként betegség vagy kóros elmeállapot alakul ki”.⁸ Egészségsértés esetén nincs közvetlen testbántalmazás, az egészségromlás mint eredmény valamilyen más tevékenységnek a következménye. Ez lehet például ártalmas szerek ételbe, italba keverése, romlott étel adása, leitatás, ha ennek alkoholmérgezés az eredménye, de ide tartozik a nemi betegséggel való megfertőzés is. Tipikusan ide sorolhatók még a pszichikai behatások is, így az ijesztés, undorkeltés.

Összefoglalóan a *betegség* a normális testi és szellemi állapottól való minden olyan patológiás jellegű eltérés, amelyet az orvostudomány annak nyilvánít.⁹

A testi sértés eredmény bűncselekmény, eredménye a testi épség megsértése, a betegség, egészségromlás. A Btk. a könnyű és a súlyos testi sértés között a gyógytartam szerint tesz különbséget: ha a sérülés vagy betegség 8 napon belül gyógyul könnyű testi sértésről, ha pedig 8 napon túl, akkor súlyos testi sértésről beszélünk. A törvény a nyolc napon túl gyógyuló sérülések között nem tesz különbséget a gyógytartam szerint, a gyógytartam hosszát a büntetés kiszabása során kell figyelembe venni.

A gyógytartam megállapítása orvosszakértő feladata, és a minősítés szempontjából általában közömbös, hogy a kezelés időtartama mi okból húzódott el (fertőzés, komplikációk), de ha a sértett elmulasztja a megfelelő gyógykezelés igénybevételét, akkor ennek következménye már nem vehető figyelembe az elkövető terhére.

A 16. sz. módszertani levél tartalmazza azt is, hogy az élet, testi épség, egészség elleni bűncselekményeknél milyen nagy jelentősége van az okozati összefüggés vizsgálatának, hiszen a minősítést ez határozza meg. Ezért az orvosszakértőknek azt is vizsgálni kell, hogy a gyógytartam (eredmény) kizárólag az elkövető tevékenységéből ered-e, vagy ezen kívül álló más okok is közrehatottak.

⁶ HORVÁTH TIBOR – KERESZTY BÉLA – MARÁZ VILMOSNÉ – NAGY FERENC – VIDA MIHÁLY: *A magyar büntetőjog különös része*. Budapest: Korona Kiadó, 1999, 97.

⁷ 16. sz. módszertani levél.

⁸ 16. sz. módszertani levél.

⁹ HORVÁTH TIBOR: *Az élet, testi épség, egészség büntetőjogi védelme*. Budapest: 1965, 381.

III. Az életveszélyt okozó testi sértés

A Büntető Törvénykönyv 170. § (5) bekezdés I. fordulata a testi sértés minősített eseteként határozza meg azt, ha a testi sértés életveszélyt okoz. A 15. sz. Irányelv szerint az életveszélyt okozó testi sértés nem tiszta veszélyeztetési bűncselekmény, mert az elkövetési magatartás az emberi életet ugyan veszélyezteti, a testi épséget azonban ténylegesen is sérti.

Mi volt az oka annak, hogy az új büntető törvénykönyv megalkotói szerint szükség volt ezen új minősítő körülmény beiktatására?

A Btk. indokolása szerint „Az életveszélyt okozó testi sértés életre hívását az tette indokolttá, hogy az emberölés és a testi sértés között nem volt kellő átmenet, a két bűncselekmény büntetési tétele között túlságosan nagy volt a különbség, ezért ennek az ellentmondásnak feloldása érdekében olyan bűncselekményi tényállást alkotott, amelynek büntetési tétele enyhébb az emberölésnél, de súlyosabb, mint a testi sértésé”.¹⁰ A gyakorlati problémát az vetette fel, hogy számos olyan bűncselekményt minősítettek emberölés kísérletének, amelynél valójában hiányzott az emberölésre irányuló szándék, így a minősítés nem volt megfelelő. Van azonban olyan vélemény is, amely szerint egyszerűen politikai indokai voltak a tényállás megalkotásának. Ennek háttérében az áll, hogy az emberölés kísérletét statisztikailag az emberölések között tartják nyilván, amely szám ebből kifolyólag nagyon magas volt. Az életveszélyt okozó testi sértés megalkotásával ezen bűncselekmények jelentős része statisztikailag már a testi sértések számát gyarapította.¹¹

Mindenesetre az életveszélyt okozó testi sértés megjelenése jelentősen átalakította az ítélkezési gyakorlatot, ami nem meglepő, hiszen megalkotása háttérében éppen ez a cél állott.

1. Az életveszély fogalma

Mielőtt belekezdenénk a téma mélyrehatóbb vizsgálatába, foglalkoznunk kell az életveszély fogalmával, mely már részben előrevetíti az elméleti vita mibenlétét is.

Az életveszélyt sokféleképpen meg lehet határozni, a probléma az, hogy nem létezik egy olyan, általánosan elfogadható definíció, amelyet mindenki elfogad és egységesen alkalmaz. Erre az egységes definícióra való törekvést mutatja az is, hogy a Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelve, valamint a már említett 16. számú módszertani levél is részletesen foglalkozik a kérdéssel. Először azonban nézzünk meg néhány markáns véleményt, melyek az új minősítő körülmény hatályba lépése után – felfedezve annak gyakorlati problémáit – fogalmazódtak meg.

Azt senki sem vitatta, hogy az életveszélyt okozó testi sértés materiális bűncselekmény, és hogy a bűncselekmény vegyes bűnösséggel megvalósítható. De azt, hogy az eredményre a szándék is kiterjedhet, már kevesen fogadták el. Bizonygatták ezt azzal

¹⁰ Btk. ált. indokolás 111/2.

¹¹ DEZSŐ LÁSZLÓ: Az életveszélyt okozó testi sértés, avagy fából vaskarika. In *Dezső László Emlékkönyv – Orvosok és jogászok a büntető igazságszolgáltatásban*. Pécs: PTE ÁJK, 2005, 5.

is, hogy az első egy-két évben például nem minősítettek egy cselekményt sem életveszélyt okozó testi sértés kísérletének. Az életveszély fogalmát, illetőleg a bűnösségi kérdéseket illetően nem létezett egységes álláspont.

Fróna Dániel szerint az életveszély elsősorban orvosi kérdés, és a 2. sz. módszertani levelet veszi kiindulási alapnak. Véleménye szerint sem nyelvtanilag, sem pedig orvosilag nem határolható el egymástól az életveszély, illetve a halálos eredmény bekövetkezésének lehetősége. Ugyanis, ha valaki életveszélyben van, az egyben halálos veszedelemben is van. Következésképp, ha az elkövető szándékosan hoz valakit életveszélyes állapotba, akkor egyszersmind belenyugszik abba is, hogy a sértett akár meg is halhat. A halálos eredmény bekövetkezése vagy éppen elmaradása pedig soha nem az elkövető szándékától függ, hanem a gyors és szakszerű orvosi beavatkozáson múlik. Véleménye úgy foglalható össze, hogy az életveszélyt okozó testi sértést csak vegyes bűnösséggel lehet megvalósítani, ugyanis a Btk.-ban van olyan tényállás, amely alapesete súlyosabb büntetést von maga után, mint a testi sértés ugyanolyan eredményű minősített esetei. A helyes minősítés *Fróna* szerint ölési szándék esetén emberölés, életveszélyre irányuló szándék esetén pedig emberölés büntetnének kísérlete. Az ő értelmezésében a 15. § akkor alkalmazható, ha az eredmény, mint minősítő körülmény nem tényállási eleme más, súlyosabb büntetéssel fenyegetett szándékos bűncselekmény alapesetének.¹²

Julis Mihály is a bűncselekmény praeterintencionális jellege mellett tört lándzsát, mondván: ha az elkövető szándéka az életveszélyre is kiterjed, akkor nem lehet elhatárolni az emberölési kísérlettől. Ő is foglalkozott az életveszély fogalmával. Elmélete szerint az élet tényleges sérelme a halál, következésképpen az életveszély a halál bekövetkezésének reális lehetősége. Ha valaki életveszélyben van, akkor akár meg is halhatna, de a halált az orvosi kezelés elhárítja. Ő is azt mondja tehát, hogy ez teljesen független az elkövető szándékától, és hogy a 2. sz. módszertani levél nem véletlenül azokat a sérüléseket sorolja fel az életveszélyesnek véleményezhető sérülések között, mint amelyeket felsorol, hiszen leggyakrabban ezek okozzák a sértett halálát. Felveti még azt a lehetőséget is, hogy talán azért nincs (mint említettem, akkor még nem volt gyakorlata) kísérlete az életveszélyt okozó testi sértésnek, mert az lehet, hogy maga a kísérlet. Mégpedig az emberölés kísérletének sui generis vagy privilegizált alakzata. Végül elveti ezt a lehetőséget, hiszen a Btk. 167. §-hoz hasonlóan ebben az esetben, itt is szigorú elhatárolási feltételeket kellett volna szabni. Az emberölés nem célzatos bűncselekmény, s mint ilyen mind egyenes, mind pedig eshetőleges szándékkal megvalósítható. Ugyanígy a kísérlete is a szándékosság mindkét formájával elkövethető. A felvetés szerint pedig az egyenes szándékkal elkövetett emberölés kísérlete a Btk. 166. § (1) bekezdése szerint, eshetőleges szándék esetén pedig a Btk. § 170. § (5) bekezdés I. fordulata szerint minősülne. Ilyen módon azonban nem választhatjuk el a cselekményeket egymástól, hiszen ez sok mindent eredményezne, de a jogalkalmazás egységességét semmiképpen sem.¹³ Érdekes még *Margitán Éva* ez-

¹² FRÓNA DÁNIEL: Az életveszélyt okozó testi sértés büntette. *Ügyészségi Értesítő*, 1980. február–március, 39–41.

¹³ JULIS MIHÁLY: Egy jogalkalmazó felfogása az életveszélyt okozó testi sértés büntetéről. *Magyar Jog*, 1980. április, 331–335.

zel kapcsolatos véleménye, amelyben kifejti, hogy ez az elmélet azért is hibás, mert csak azokat az eshetőleges szándékkal elkövetett emberölési kísérleteket lehetne a Btk. 170. § (1) bekezdésének I. fordulója szerint minősíteni, amelyek egyben életveszélyes sérüléssel is járnak. Az emberölési kísérlet megállapíthatóságának azonban ez nem feltétele. Sőt, ez esetben az emberölési kísérletek közül azok, amelyek életveszélyes sérüléssel járnak, enyhébben lennének büntetendők, mint azok, amelyeket bár egyenes szándékkal követtek el, de tényleges sérülést nem eredményeztek. Ez pedig önmagában is ellentmondás. Szerinte egyébként az életveszélyre az elkövető szándéka is kiterjedhet.¹⁴

Nem tartja kizárólag vegyes bűnösségű bűncselekménynek az életveszélyt okozó testi sértést *Szedér Gyula* sem. Az életveszély fogalmával kapcsolatban az ő véleménye az, hogy ilyen sérülés esetén a halál bekövetkezése vagy éppen annak elmaradása pusztán a véletlenül múlik. Aki ilyen állapotba hoz valakit, az az illető életére tör, hiszen nem lehet tudni, hogy a halál bekövetkezik-e vagy sem. Szerinte tehát az életveszélyt okozó testi sértés dogmatikailag nem a testi épség elleni bűncselekmények, hanem az élet elleni bűncselekmények között foglal helyet. A Btk. ezen tényállása nem a testi épséget, hanem az életet védi. Az élet és testi épség elleni bűncselekmények között kölcsönös, szoros és belső összefüggés van. Látszik ez abból is, hogy például az emberölés nem állhat halmazatban a testi sértéssel, hiszen a több és kevesebb viszonyában állnak egymással. Az emberölés kísérlete is testi sértésként manifesztálódik a külvilágban, mely esetenként életveszélyes sérülésben konkretizálódik. Az ő véleménye az, hogy valamennyi eshetőleges szándékkal elkövetett emberölési kísérletet életveszélyt okozó testi sértésként kell elbírálni. Az eshetőleges szándék kiterjedhet az életveszély okozására, de ebben az esetben eventuais ölési kísérletet kell megállapítani. Mindkét cselekmény a testi épség ellen irányul, de az eventuais ölési kísérlet minőségileg is különbözik az emberölés büntettétől, közelebb áll a testi sértéshez.¹⁵

Bócz Endre véleménye szerint az életveszély fogalmában nem a halál, hanem a halál bekövetkezésének lehetősége van benne. Hivatkozik arra a dialektikai módszerre is, amely különbséget tesz szubjektív és objektív, azon belül pedig absztrakt vagy reális lehetőség között. Reális a lehetőség, ha minden feltétel adott, hogy az adott dolog valósággá váljon. Kifejti azt is, hogy a meghalás közvetlenül fiziológiai folyamat, melyet közvetett módon valamely külsődleges folyamat vált ki, melynek hátterét emberi cselekvés képezi. A halál bekövetkezésének lehetősége fennáll, tehát az életveszély megvalósult, ha megindult az a külsődleges folyamat, mely a fiziológiai folyamat kiváltására alkalmas, továbbá ha megindult a fiziológiai folyamat, mely a halálhoz vezet. Amíg *Szedér Gyula* szerint csak az orvosilag kimutatható életveszélyes sérülés esetén állapítható meg az életveszélyt okozó testi sértés büntette, életveszélyes helyzet esetén nem, addig *Bócz Endre* azt mondja, hogy ha megindulnak ezek a bizonyos

¹⁴ MARGITÁN ÉVA: Hozzászólás az életveszélyt okozó testi sértés tényállása körül kialakult vitához. *Magyar Jog*, 1981. május, 443.

¹⁵ SZEDER GYULA: Az életveszélyt okozó testi sértés büntettével összefüggő értelmezési kérdések. *Magyar Jog*, 1980. április, 336–345.

fiziológiai folyamatok, akkor már életveszélyről lehet beszélni. Példának hozza azt a szituációt, amikor egy köztudottan úszni nem tudó embert mély vízbe löknek. Az esés tényleges sérüléssel ugyan nem jár, de valószínűsíthető, hogy meg fog fulladni, tehát életveszélyben van. Vannak bizonyos esetek, amikor a halál bekövetkezésének lehetősége nagyobb, máskor kisebb. Az életveszélyen belül tehát nagy különbségek vannak a halál bekövetkezése realitásának mértéke szerint. Ha az életveszély a halál bekövetkezésének reális lehetősége, ez egyben azt is jelenti, hogy a halál bekövetkezésének elhárítására alkalmas beavatkozás lehetősége is fennáll. Szeder Gyula azt állította, hogy a halál elmaradása vagy bekövetkezése csak a véletlenül múlik. Bócz Endre szerint viszont ez erős túlzás, hiszen fejlett az orvostudomány, az egészségügyi ellátási rendszer és ezzel az elkövető is tisztában van. Ma már nem a véletlenül múlik, hogy érkezik-e időben orvosi segítség vagy sem. A lehetőség fogalmilag magában hordozza a megvalósulás és a meghiúsulás lehetőségét is. Mindezek alapján szerte az életveszélyre az elkövető szándéka is kiterjedhet, hiszen ha a tudata átfogja, hogy a sértettet olyan helyzetbe hozza, melynek következményeként, megfelelő beavatkozás hiányában meg is halhat, ezzel együtt felismerheti azt is, hogy a konkrét helyzetben az életveszély elhárításához szükséges feltételek, eszközök adottak. És így oka lehet azt hinni, hogy a sértett halála nem fog bekövetkezni.¹⁶

Kuhnyár László már odáig elmegy, hogy kijelenti: az életveszélyt okozó testi sértés büntetnének egyenes szándékkal való elkövetése sem kizárt.¹⁷

Turi István nem ért egyet Bócz Endrével, hiszen szerinte a halál és az életveszély bekövetkezésének lehetősége nem választható el élesen egymástól. Sajátos véleménye abban áll, hogy azt mondja, az életveszélyt okozó testi sértés és a halált okozó testi sértés úgy viszonyul egymáshoz, mint kísérlet a befejezett bűncselekményhez. Mivel azonban köztudott, hogy kísérlete csak a szándékos bűncselekményeknek lehet, a halált okozó testi sértésnek tehát nem, ezért külön nevesíteni kellett, mégpedig az életveszélyt okozó testi sértés tényállásában. Végeredményben ő is azon az állásponton volt, hogy az életveszélyt okozó testi sértés praeterintencionális bűncselekmény.¹⁸

Ezután az elméleti vita után alkotta meg a Legfelsőbb Bíróság Az élet és a testi épség büntetőjogi védelméről szóló 15. számú Irányelvet.

Az Irányelv szerint az életveszély fogalmilag a halál bekövetkezésének reális lehetőségét jelenti, de nem azonosítható a halál szükségszerű beállásának a lehetőségével. Rendszerint olyan esetben állapítható meg, amikor a testi sértési cselekmény folytán megindul az az okfolyamat, amely a halálos eredmény irányába halad, de fennáll annak lehetősége, hogy ebbe az okfolyamatba orvosilag beavatkozva az életveszély megszűnjék és a halál bekövetkezésének elhárítását célzó beavatkozás sikeresen vezessen.

¹⁶ BÓCZ ENDRE: Életveszélyt okozó testi sértés vagy emberölési kísérlet? *Magyar Jog*, 1980. augusztus, 725–729.

¹⁷ KUHNYÁR LÁSZLÓ: Az életveszélyt okozó testi sértés büntette a Legfelsőbb Bíróság ítélkezési gyakorlatában. *Magyar Jog*, 1980. október, 874.

¹⁸ TURI ISTVÁN: Ismételen az életveszélyt okozó testi sértés büntetéről. *Magyar Jog*, 1981. május, 436–441.

Az Irányelv szerint a közlekedési hálózat, az egészségügyi ellátás, valamint az orvostudomány mai fejlettsége mellett már nem a véletlenül múlik az életveszély tényleges elhárítása. Az Irányelv azt is kimondja, hogy az életveszély független a gyógytartamtól, nyolc napon belül gyógyuló sérülés esetén is fennállhat.

A testi sértés és az életveszélyes sérülés között okozati összefüggésnek kell fennállnia, illetőleg megállapítást nyert az is, hogy az életveszély a könnyű testi sértésnek is minősítő körülménye lehet adott esetben.¹⁹

Az Irányelv leszögezi továbbá, hogy sérülés életveszélyes voltának megállapítása szakkérdés, melyet orvosszakértő igénybevételével kell megállapítani. Az orvosszakértőnek nyilatkoznia kell arról is, hogy az életveszély közvetlen vagy közvetett volt-e. Az orvosszakértő a szakértői véleménye megalkotásakor a neki iránymutatásul szolgáló 16. számú módszertani levélre támaszkodik.

A 16. sz. módszertani levél szerint életveszélyesnek véleményezhető a sérülés, ha

- életfontos szervet sért
- életfontos szervek működésének másodlagos gátlását idézi elő
- súlyos heveny belső vagy külső sérülést okoz
- olyan állapothoz vezet, amely shocktalanítást követel meg.

Az is szerepel benne, hogy a szervsérüléssel és/vagy jelentősebb vérzéssel nem járó, de testüreget (koponya, mellkas, has) megnyitó sérülés önmagában közvetett életveszélyt jelent. Továbbá, hogy a gyógytartam viszonylag rövid volta (nyolc napon belülsége) nem zárja ki az élet kioltására alkalmasságát, ha az arra önmagában is alkalmas volt.

A 16. számú módszertani levelet megelőzően a 2. számú módszertani levél foglalkozott ezzel a kérdéssel. Ez a módszertani levél különbséget tett közvetett és közvetlen életveszély között.

Közvetlen életveszélyt idézhet elő az életfontosságú szervek, szervrendszerek sérülése, a súlyos belső vagy külső vérvesztés, a légmell, a vérmellkas, a koponyaüri vérzés stb.

Közvetett életveszélyt jelenthet, ha a sérülésekhez shock csatlakozik, vagy ha szövődményként fertőzőes, gyulladásoos folyamatok lépnek fel. Közvetett életveszélyes állapotnak szokták minősíteni az olyan nyílt fejsérüléseket is, melyekhez koponyacsont törése társul.

A 2. sz. módszertani levél helyébe 1999-ben a 16. sz. lépett, ez azonban már nem tesz említést a közvetlen életveszélyről, csupán felsorolja mi tekinthető életveszélyes sérülésnek, és megfogalmazza, hogy a szervsérülés és/vagy jelentősebb vérzéssel nem járó, de testüreget megnyitó sérülés önmagában közvetett életveszélyt jelent. Az a tény, hogy a szakértő a módszertani levél alapján minősíti a cselekményeket, maga után vonja azt a következményt is, hogy a levél módosításával, megváltoztatásával a minősítés is változik, és bizonyos cselekményeket máshogy minősítenek a módosítás előtt, illetve után. Ez pedig bizonytalanságot visz az életveszélyt okozó testi sértés minősítési gyakorlatába. Íme egy példa: mint ahogy már említettük, a 2. számú levél a testüreg megnyitásával járó sérüléseket közvetett életveszélynek minősíti (a fertőzés lehetősége miatt), ugyanakkor egy 1988-as módosítás kimondja, hogy

¹⁹ Ezzel a kérdéssel foglalkozik a BH 1981, 47.

az ilyen sérülés nem életveszélyes.²⁰ Ugyanaz a cselekmény tehát a módosítás előtt életveszélyt okozó testi sértésnek minősül, utána pedig súlyos testi sértésnek. A büntetési tétel pedig az első esetben kettőtől nyolc évig terjedő, utóbbinál pedig három évig terjedő szabadságvesztés. Véleményem szerint a büntetőjogban nem engedhető meg az ilyen fokú következtelenség.

Már volt szó az életveszély két formájáról: a közvetlen és a közvetett életveszélyről. A két típust úgy lehet elhatárolni egymástól, hogy a közvetlen életveszély orvosi beavatkozás hiányában feltétlenül, míg a közvetett életveszélyes sérülés nem feltétlenül okoz halált. Fontos kérdés az, hogy a sértett közvetlen vagy közvetett életveszélyben volt-e. Az életveszély egy egységes fogalom. Ha a sértett életveszélyben volt, akkor teljesen mindegy, hogy ez az életveszély milyen mértékű volt, hiszen az életveszélyes állapot bekövetkezésével a bűncselekmény megvalósult. Párhuzamot tudnék vonni a szándékosság fogalmával, és a kísérlet fogalmával is. A szándékosság két formája az egyenes és az eshetőleges szándék, a kísérleté a közeli és a távoli kísérlet. Ha valaki eshetőleges szándékkal követ el egy bűncselekményt, az attól még szándékos, illetve a távoli kísérlet is kísérlet, ugyanígy a közvetett életveszély is életveszély. Ennek általában a büntetés kiszabási szempontok körében, illetve az elhatárolásoknál lehet jelentősége. Enyhítő körülményként értékelhető, ha a szándék kevésbé súlyos formájáról van szó, és enyhítőként az is, ha a kísérlet távoli volt. Ha az orvosszakértő megállapította, hogy a sértett életveszélyes állapotban volt, és kizártuk az emberölési szándék lehetőségét, akkor az életveszélyt okozó testi sértést meg kell állapítani és nem tehető attól függővé, hogy az életveszély közvetlen vagy közvetett volt-e.

A 15. sz. Irányelv szerint a sérülés életveszélyes volta szakkérdés, és az orvosszakértő nyilatkozik arról is, hogy az életveszély közvetlen vagy közvetett volt-e. „Ennek azért van jelentősége, mert az életveszélyt okozó testi sértés megállapítása rendszerint akkor indokolt, ha a testi sértés *közvetett életveszélyt* idézett elő.”(!) Ez a mondat tehát arra enged következtetni, hogy ha az életveszély közvetlen volt, akkor másként kell minősíteni a cselekményt. A „más” bűncselekmény az emberölés kísérlete lehet.

A másik probléma egy legfelsőbb bírósági határozat. A Legfelsőbb Bíróság szerint a közvetlen életveszély nem értékelhető súlyosító körülményként, mert az az életveszély alaptípusa.²¹ Ez máris ellentmond az Irányelvnek (ti. elsősorban közvetett életveszély esetén állapítható meg a Btk. 170. § (5) bekezdés I. fordulata). Mindenesetre a közvetlen életveszély valóban nem értékelhető súlyosító körülményként (mint ahogyan az egyenes szándék sem), a közvetett életveszély viszont enyhítő körülmény kell, hogy legyen.

Nem szerencsés a módszertani levél gyakori módosítása sem, hiszen az következtelenséget visz a gyakorlatba, illetve elengedhetetlen a szakértő alapos és részletes meghallgatása, a jogalkalmazók részéről pedig mindenre kiterjedő kérdések feltevése. Az életveszély fennálltát, annak közvetett vagy közvetlen voltát a jogalkalmazó is teljes körűen kell, hogy vizsgálja, és nem fogadhatja el feltétel nélkül a szakértői vé-

²⁰ Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 2. számú módszertani levél módosítása. *Belügyi Közlöny*, 1988. december.

²¹ BH 2002, 258.

leményben foglaltakat. Idéznék egy bírósági határozatból, amely megerősíti ezt a felvetésemet:

„A sértett a gyomorszáj területén 2 cm bemeneti nyílású, 5 cm szúracsatorna hosszúságú – amelyből 3 cm hasúri elhelyezkedésű – sérülést szenvedett. A szúrás a máj bal lebenyén is áthatolt; sérült a gyomor is. Ez a sérülés közvetett életveszélyes volt, a közvetlen életveszélyt a műtét elhárította.”²² Ez az idézet mintapéldája annak, hogy a bíróságok sem használják következetesen a közvetlen és közvetett életveszély fogalmát, vagy legalábbis nem tisztázzák a szakértői véleményben foglaltakat. Csak emlékeztetőül: ha a sérülés életfontosságú szervet sért (márpedig a máj és a gyomor véleményem szerint annak tekinthető), akkor közvetlen életveszélyről van szó. Közvetlen életveszély esetén a sértett orvosi beavatkozás hiányában meg fog halni. Az a megfogalmazás tehát, hogy jelen esetben a sérülés közvetetten volt életveszélyes és a közvetlen életveszélyt a műtét elhárította, helytelen. A műtét nem a közvetlen életveszélyt, hanem a sértett halálát hárította el.

IV. Bűnösségi kérdések az életveszélyt okozó testi sértés minősítésével kapcsolatban

A bűnösség kérdésének problémája átjárja az egész testi sértés témakört, hiszen onnan indul ki, hogy a bűncselekménynek vajon egy vagy két alapesete van-e (lásd fentebb).

Az életveszélyt okozó testi sértés materiális bűncselekmény. Az eredmény az életveszélyes sérülés. Az életveszély mibenlétére már az előzőekben kitértünk, most a bűnösségi kérdést járjuk körül.

A Btk. 15. § értelmében az életveszélyre, mint eredményre legalább a gondatlanságnak ki kell terjednie. A legalább szó magában foglalja annak lehetőségét, hogy akár a szándék is kiterjedhet rá. Ebben különbözik ez a bűncselekmény a halált okozó testi sértéstől. Az ugyanis egy vegyes bűnösségű bűncselekmény, hiszen a halálra, mint eredményre csak az elkövető gondatlansága terjedhet ki, ellenkező esetben emberölésnek fog minősülni a cselekmény. Az emberölést is általában testi sértés előzi meg, a legtöbb elkövetési módnak elengedhetetlen eszközcselekménye a test bántalmazása vagy az egészség sértése. Ha azonban az elkövető tudata átfogja a halál lehetőségét, és aziránt legalább közömbösséget mutat, akkor eshetőleges szándékkal elkövetett emberölésről, illetve annak kísérletéről van szó.

1. Az életveszélyt okozó testi sértés, mint praeterintencionális bűncselekmény

Az életveszélyt okozó testi sértés sokak szerint praeterintencionális (szándékon túli) bűncselekmény és csak vegyes bűnösséggel valósítható meg. Ezt támasztja alá az is, hogy a Btk.-ban egy szakaszon belül nyert szabályozást a halált okozó testi sértéssel.

A testi sértés minősített eseteit általában vegyes bűnösséggel követik el, azaz a testi sértésre az elkövető szándéka kiterjed, de az eredmény tekintetében csupán gondatlanság terheli. Az életveszélyt okozó testi sértésnek is ez a legtipikusabb esete.²³

²² BH 2005, 166.

²³ BH 2004, 89.

Az az álláspont, miszerint az életveszélyt okozó testi sértés praeterintencionális bűncselekmény, véleményem szerint nem tartható, annak ellenére, hogy valószínűleg ez lenne a legegyszerűbb megoldás. Az azóta eltelt bírói gyakorlat maga sem osztja ezt az álláspontot és a Legfelsőbb Bíróság is több esetben kimondta, hogy az életveszélyre az elkövető szándéka is kiterjedhet.

2. Az eshetőleges és az egyenes szándék

Már a Btk. általános indokolása is rögzítte, hogy a 15. § értelmében a bűncselekmény szándékosan is elkövethető.

A szándékosságnak, két formája ismert. Az eshetőleges szándék a szándékosság enyhébb formája, és elég, ha az elkövető magatartásának következményeibe belenyugszik. Egyenes szándék esetén az elkövető magatartásának következményeit kívánja.

A gyakorlatban nem találni olyan esetet, amikor a bíróság megállapította volna az egyenes szándékkal elkövetett életveszélyt okozó testi sértést. Ezt támasztja alá a következő eset is: I. és II. r. vádlottak egy szórakozó helyre tartottak, amikor találkoztak az enyhén ittas sértett nővel, aki csatlakozott hozzájuk. Útközben azonban meggondolta magát és visszafordult, amit a vádlottak nem néztek jó szemmel. Észrevették ugyanis, hogy a sértetten arany ékszerek vannak és elhatározták, hogy azokat megszerzik. A II. r. vádlott az időközben pár méterre már eltávolodott sértett után lépett, majd utolérve a nyakánál megragadta, és a fejét a járda mellett álló fa törzséhez csapta nagy erővel. Az ütődéstől a sértett kibillent az egyensúlyából. Időközben odaugrott az I. r. vádlott, és az imbolygó sértettet nagy erővel fejbe rúgta, aki ettől a járdára zuhant. A már magatehetetlen sértettet ezután mindkét vádlott a fején legalább 4-4 alkalommal megrúgta. A rúgások a közepesnél nagyobb, illetve nagy erővel érték a sértett fejét, amelytől erősen vérezni kezdett. Az őt ért bántalmazásoktól az eszméletét veszítette, amit a vádlottak is észleltek, majd elvették a nála lévő értékeket. Az I. r. vádlott odalépett a fejéhez, és még egyszer belerúgott. A vádlottak ezt követően elhagyták a helyszínt, a sértettet egy házaspár találta meg, akik hívták a mentőket. A vádlottak bántalmazásával okozati összefüggésben a sértett közvetlen életveszélyes állapotba került, az agyállomány zúzódása és a pókhálóhártya alatti vérzés következtében kialakult agynyomás-fokozódás és következményes idegrendszeri tünetek (elhúzódo eszméletlen állapot, reflexeltérések, zavart tudatállapot) miatt. A sértett halálának elmaradása a szakszerű orvosi beavatkozásnak és kezelésnek köszönhető. A Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy véleménye szerint a cselekményt eshetőleges szándékkal követték el, hiszen a következmények tekintetében nagyfokú közömbösséget mutattak, ugyanakkor nem fogadták el az első fokú bíróság álláspontját, miszerint az elkövetők szándéka egyenes volt. Álláspontjukat azzal támasztják alá, hogy nem bizonyítható, hogy az elkövetők biztosan tudták vagy tudhatták azt, hogy a sértett életét az időben érkező, szakszerű orvosi ellátás biztosan megmenti. Ha kívánták volna az életveszélyes állapot bekövetkezését, akkor az emberölés kísérletét kellene megállapítani. A Legfelsőbb Bíróság az ügy kapcsán kimondta: Az életveszélyt okozó testi sértés büntetnének egyenes szándékkal való elkövetése – elvileg – nem kizárt ugyan, de ha az elkövető tudata a véghezviteli magatartás kifejtésekor átfogja, hogy a sértett

életének a megmentése csak az időben érkező, szakszerű orvosi beavatkozás eredményeként történhet: az eshetőleges szándékkal elkövetett emberölés, illetőleg a halálos eredmény elmaradása esetén a büntett kísérlete megállapításának van helye.²⁴

Attól, hogy egyes szándékról van szó, még nem feltétlenül kell emberölés kísérletének minősítenünk egy ilyen cselekményt. Mindig az elkövető tudattartalmát kell vizsgálni, azt, hogy valójában mire irányult a szándéka. Ha a halál okozására irányult (akár egyes, akár eshetőleges szándékkal), de az eredmény valamilyen okból nem következett be, akkor mindenképpen emberölés kísérletéről van szó. Ha azonban testi sértésre irányult, de valamilyen súlyosabb eredmény is bekövetkezett, akkor a testi sértés valamelyik minősített esetét kell megállapítani és nem értékelhető a cselekmény emberölés kísérletének még akkor sem, ha pl. az életveszély tekintetében az elkövetőt szándékosság terheli.

Ha az elkövető szándéka az életveszély okozására is kiterjedt, akkor az emberölés kísérletétől való elhatárolás alapja az elkövető aktuális tudattartalma és a bűncselekmény eredményéhez kapcsolódó tudati-érzelmi viszonya.

Az előző jogesetben a Legfelsőbb Bíróság azzal érvelt, hogy nincs ténybeli alapja annak, hogy az elkövetők biztosan tudták vagy tudhatták azt, hogy a sértett életét az időben érkező, szakszerű orvosi ellátás biztosan megmenti. Egyes szándékkal pedig csak így módon lehet megvalósítani a bűncselekményt. A bírósági határozat azonban maga is tartalmazza azt, hogy ebben az esetben viszont az eshetőleges szándékkal elkövetett emberölés kísérletét kell megállapítani. Tehát a Legfelsőbb Bíróság szerint elvileg sem terjedhet ki az életveszélyre az egyes szándék, hiszen éppen abban az esetben lenne „elvileg” megállapítható, ha az elkövető biztos lehet benne, hogy a sértett halála nem fog bekövetkezni. Ha az elkövető biztosan tudja, hogy az életveszély elhárítható valamilyen módon, akkor nem kizárt az egyes szándékkal való elkövetés, bár kérdés az, hogy egyáltalán van-e olyan szituáció, amikor biztos lehet benne. A legtöbb esély akkor van erre, ha például az elkövető orvos. De még akkor is ott vannak a bizonytalansági tényezők, hogy az elkövető nem tud a sértett rejtett betegségéről és az életveszélyes állapot (vagy a halál) a testi sértéssel okozati összefüggésben, de lényegében e betegség miatt következik be. A lényeg: életveszélyes állapot esetén a halálos eredmény vagy bekövetkezik, vagy nem. Soha nem lehet biztosan tudni, hogy az életveszély megszüntethető-e.

Az orvostudomány nem egzakt tudomány, minden embernél más és más az egyéni reakció bizonyos gyógyszerekre, beavatkozásokra, megterhelésekre. Például létezik olyan ember, akire a koffein altató hatással van, és olyan is, akinek a koponya-csontja sokkal vékonyabb az átlagosnál. Az orvosi beavatkozásoknak, műtéteknek is mindig van kockázata, ez a kockázat lehet kisebb és nagyobb, de a lényeg, hogy mindig kell vele számolni. Nem létezik olyan szituáció, hogy valakit úgy hozzanak életveszélybe, hogy biztosan nem fog meghalni. Még egy rutinműtét során is adódhat olyan komplikáció, ami a beteg halálához vezet.²⁵

Gondoljunk bele abba, hogy az orvosok a különböző orvosi beavatkozásokon rendszeresen életveszélyes állapotba hozzák a betegeket. Már pl. a mellkas felnyitása

²⁴ BH 1997, 268.

²⁵ Egy több mint tíz éve megyei bíróság mellett működő orvosszakértő válasza a feltett kérdésre: Létezik-e olyan szituáció, hogy valakit úgy hozzanak életveszélybe, hogy annak halála biztosan nem fog bekövetkezni?

életveszélyes állapotnak minősül, az orvos azonban alappal bizakodhat is abban, hogy a beteg halála nem fog bekövetkezni. Persze az orvos-beteg viszony, illetve a beleegyezés kizárja a büntethetőséget ezekért a cselekményekért, de ha ezt a szituációt áthelyezzük a mindennapokba, továbbra is feltételezve, hogy az elkövető orvos, akkor elvileg valóban csak az életveszély okozására terjedt ki a szándéka, mégpedig kívánta annak bekövetkezését. Extrém helyzet lehet például valakinek a megkínzása oly módon, hogy az orvosi szaktudással rendelkező elkövető életveszélyes sérüléseket okoz áldozatának, és egyben biztos lehet abban, hogy ő képes elhárítani a halálos eredmény bekövetkezését. Vagy ismét egy furcsa példával élve, az illegális szervkereskedők, amikor valakinek szakszerűen kioperálják az egyik veséjét és mindent megtesznek annak érdekében, hogy ne haljon meg, akkor vajon minek minősül a cselekményük? Ha az elkövető alappal bízhat a halálos eredmény elmaradásában (mert például már sokszor elvégezte a beavatkozást és még soha senki nem halt bele), akkor elvileg a sértett halála esetén a halálra, mint eredményre nem terjed ki a bűnössége. Itt a tudatos gondatlanság merülhetne még fel, de ahhoz ugye az kell, hogy az elkövető érzelmi viszonyulása az eredményhez az elmaradásban való könnyelmű bizakodás legyen. Ha azonban ez a bizakodás alapos, akkor még a gondatlansága sem terjed ki az eredményre. Ebben az esetben a minősítés tehát életveszélyt okozó testi sértés lesz, mégpedig oly módon, hogy az eredmény tekintetében az elkövető szándéka egyenes volt. Persze soha nem lehet biztos abban, hogy a sértett nem fog meghalni (a már említett egyéni reakciók miatt), de ha a halál bekövetkezése valószínűtlen, és mégis bekövetkezik, akkor azért az elkövető büntetőjogi felelőssége nem állapítható meg, csak a „maradék” bűncselekményért, ami egyértelműen az életveszélyt okozó testi sértés. Ha az elkövető szándéka eshetőlegesen sem terjed ki a sértett halálára, akkor nem lehet sem emberölést, sem pedig annak kísérletét megállapítani.

Más kérdés, hogy ezt a speciális helyzetet leszámítva (amikor az elkövetőnek megfelelő szaktudása van, ami alapot adhat a bizakodásra) létezik-e ilyen szituáció. Valószínűleg nem.

A tapasztalatom az, hogy a gyakorlatban egy-egy bűncselekmény minősítésekor nem helyeznek nagy hangsúlyt az elméleti fejtegetésekre és inkább „automatikusan” történik a minősítés. Ha a szakértő azt mondja, hogy a halálos eredmény elmaradása nem az elkövetőn múlt, akkor általában emberölés kísérletét állapítanak meg.

Ilyen joggyakorlat mellett valószínűleg soha nem fogunk olyan ügyet találni, amikor egyenes szándékkal elkövetett életveszélyt okozó testi sértésnek minősítenek egy bűncselekményt, ezekben az ügyekben szinte biztos, hogy az emberölés kísérletét állapítják meg. Elméletileg tehát az életveszély okozására a szándékosság bármelyik formája kiterjedhet, a gyakorlat azonban ezt a megoldást nehezen tudná alkalmazni, hiszen képtelenség bizonyítani azt, hogy az elkövető tudata végeredményben mire terjedt ki és mire nem. Erre csak bizonyos objektív körülményekből lehet következtetni, ami azonban nem teszi lehetővé az ilyen egymásba folyó határvonalak menti biztos minősítést. Ennek az lenne az eredménye, hogy az ilyen fajta cselekményeket a gyakorlatban kiszámíthatatlan módon minősítenék egyszer így, máskor pedig másképp.

Véleményem szerint az életveszélyt okozó testi sértés esetén az életveszélyre – mint eredményre – az elkövető eshetőlegesen szándéka kiterjedhet, egyenes szándék esetén azonban már célszerű emberölés kísérletét megállapítani. Kivéve, ha például az elkö-

vető orvos. Ebben az esetben érdemes számításba venni az egyenes szándék lehetőségét is. Teoretikus síkon nem kizárt, hogy az életveszélyt okozó testi sértést egyenes szándékkal valósítsák meg, és például a szervezett bűnözés körében, a szerverkereskedelmet illetően talán a gyakorlatban is fogunk ilyen esettel találkozni.

3. Az önkéntes eredményelhárítás

Egyetlen esetben mégis lehetséges azonban, hogy az életveszélyt okozó testi sértést a speciális helyzeteket leszámítva is egyenes szándékkal elkövetettnek tekintsük. Ez pedig emberölés kísérleténél az önkéntes visszalépés esete, melynél ún. maradék bűncselekményként életveszélyt okozó testi sértést kell megállapítani, ha a sértett életveszélyes állapotba került, és a halálos eredményt csak az idejében érkező orvosi segítség hátrította el. A Btk. 17. § (3) bekezdése szerint nem büntethető kísérlet miatt, akinek önkéntes elállása folytán marad el a bűncselekmény befejezése, úgyszintén az sem, aki az eredmény bekövetkezését önként elhárítja. A (4) bekezdés pedig kimondja, hogyha a kísérlet már önmagában is megvalósít más bűncselekményt, akkor az elkövető e bűncselekmény miatt büntetendő. A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata ebben a kérdésben egységes. Így például: Az emberölés büntetetténe kísérlete helyett az életveszélyt okozó testi sértés – mint maradékcselekmény – megállapítása indokolt, ha a vádlott az általa konyhakéssel életveszélyesen megsebzett sértett életét azzal menti meg, hogy – bár más személy közreműködését felhasználva, de – intézkedik a mentők értesítése iránt, és így a sértett halálához vezető okfolyamatot az idejében érkező orvosi beavatkozás hátrítja el.²⁶ Vagy például: Az emberölés befejezett kísérlete esetén az önkéntes eredményelhárítás megállapítására nyújt alapot, ha az elkövető nyomban a tényállásszerű ölési cselekmény megvalósítása után megteremti a lehetőséget a sértett életének a megmentésére, és ez sikerre vezetett (tárgyi oldal), valamint az elkövető szándéka megfordul, és az a sértett életének a megmentésére irányul (alanyi oldal). Ilyen esetben, ha az életveszély ténylegesen bekövetkezett: maradékcselekményként az életveszélyt okozó testi sértés megállapításának van helye.²⁷

Véleményem szerint, ha az emberölésre irányuló szándék eshetőleges, akkor a maradékcselekményként értékelt életveszélyt okozó testi sértést is eshetőleges szándékkal elkövetettnek kell tekinteni, ha pedig az emberölésre irányuló szándék egyenes volt, ez esetben megállapítható az egyenes szándékkal elkövetett életveszélyt okozó testi sértés.

Eventuális ölési szándék	Önkéntes eredményelhárítás (de életveszélyes állapot)	Eshetőleges szándékkal elkövetett életveszélyt okozó testi sértés
Egyenes ölési szándék	Önkéntes eredményelhárítás (de életveszélyes állapot)	Egyenes szándékkal elkövetett életveszélyt okozó testi sértés

²⁶ BH 2003, 98.; BH 2005, 71.; BH 2007, 106.; BH 2008, 79.;

²⁷ BH 1999, 95.

V. Az életveszélyt okozó testi sértés kísérlete

A '80-as évek elején az ítélkezési gyakorlatban nem lehetett olyan ítéletet találni, amelyben életveszélyt okozó testi sértés kísérlete lett volna. Volt olyan vélemény, miszerint azért volt ez így, mert a bűncselekmény maga is kísérlet, mégpedig az emberölés kísérletének privilegizált alakzata. Akik a cselekmény praeterintencionális jellege mellett foglalnak állást, a vegyes bűnösség természetéből adódóan elvetik a kísérlet lehetőségét, hasonlóan a halált okozó testi sértéshez. Nyilvánvaló ugyanis, hogy egy gondatlan cselekménynek nem lehet kísérlete. Azóta azonban már megjelent a gyakorlatban a kísérleti szakban maradt életveszélyt okozó testi sértés is (ami egyébként szintén azt bizonyítja, hogy szándékosan is elkövethető). Sőt, a legtöbb életveszélyt okozó testi sértés kísérleti szakban marad. Ha az eredményre csak a gondatlanság terjed ki, akkor az eredmény miatt súlyosabban minősülő bűncselekmény kísérlete nem állapítható meg.

Kísérletről akkor beszélünk, ha valaki a szándékos bűncselekmény elkövetését megkezdi, de nem fejezi be. Ebben az esetben a szándék az életveszély okozására irányul, ez az eredmény azonban valamilyen okból elmarad. Amikor a büntetőeljárás valamelyik szakaszában igazságügyi orvosszakértő kirendelésére kerül a sor, akkor a szakértőt nyilatkoztatják többek között arról is, hogy milyen súlyosabb sérülés következhetett volna be. A szakértői véleményekben gyakran szerepel az, hogy „a szerencsés véletlennek köszönhető, hogy adott esetben súlyosabb, akár halálos sérülés nem következett be” vagy „akár életveszélyes sérülés is bekövetkezhetett volna, ennek elmaradása nem az elkövetőn múlott”. Véleményem szerint ennek megállapításánál a legnagyobb a tévedés lehetősége. A szakértő ugyanis ilyenkor azt tudja csak megmondani, hogy ilyen erejű ütés, szúrás ilyen eszközzel, erre a testtájra általában milyen sérülést eredményez. De erre csak a statisztika, a valószínűség alapján tud választ adni. A valószínűség magasabb fokánál azt mondja, hogy bekövetkezhetett volna pl. életveszélyes sérülés, a valószínűség alacsonyabb fokánál pedig úgy nyilatkozik, hogy nem. Annak eldöntése, hogy mi számít statisztikailag valószínűnek, tartalmaz szubjektív elemeket is. Egyáltalán nem biztos, hogy bekövetkezett volna. Ebből kifolyólag itt is találunk egy bizonyos hibaszázalékot. Egyébként én azt tapasztaltam, hogy az életveszélyt okozó testi sértés kísérletét nagyon könnyen megállapítják, akkor is, ha a cselekmény alig volt veszélyes. Tipikusak a nyolc napon belül gyógyuló sérülések.

A Legfelsőbb Bíróság szerint az életveszélyt okozó testi sértés kísérletének megállapításánál figyelembe kell venni az eszköz jellegét, az elkövetés módját, a sérülés célzott helyét. Ezek azonban nem adnak alapot a megállapíthatóságra, hiszen ezeken túlmenően annak vizsgálata is szükséges, hogy az elkövető tudata átfogta-e az életveszélyt reális bekövetkezésének lehetőségét.²⁸ Ennek hiányában ugyanis csak a ténylegesen bekövetkezett sérülések alapján lehet a cselekményt minősíteni.

További feltétel, hogy az eredmény az elkövetőn kívül álló okból maradjon el. Ez a kívül álló ok lehet a sértett vagy harmadik személy elhárító magatartása, de ilyen lehet a „szerencsés véletlen” is.

²⁸ BH 1997, 378. és BH 2006, 72.

Egyértelműen megállapítható az életveszélyt okozó testi sértés kísérlete, ha az életveszélyes sérülés a véletlen folytán marad el, pedig az elkövető szándéka ilyen sérülés okozására irányult. Például abban az ügyben, amelyben a sértett a további bántalmazás elkerülése végett próbált felállni, hogy a helyszínről eltávozzék, amikor a vádlott elővette a zakója jobb zsebéből a nyitott állapotban levő, kb. 10 cm-es penge-hosszúságú zsebkését, és azzal egy esetben a felállni készülő sértettet felülről lefelé, közepesenél nagyobb erővel megszúrta. A kés pengéje áthatolt a sértett irhadzsekijén, pulóverén, ingén, pólóján és a mellkas háti felszínén, a gerinc bal oldalán a hátizomban végződő sérülést okozott. Életveszélyt eredményező sérülést a sértett nem szenvedett, de az adott testtájakra, a szúrás eszközére, a sebészeti feltárást szükségessé tevő, pontosan meg nem határozható hosszúságú szúracsatornára, a szúrás közepesenél nagyobb erővel történt leadására tekintettel ugyanezzel az eszközzel, ugyanekkor erővel, kissé más irányú szúrás esetén súlyosabb, akár életveszélyes sérülés is kialakulhatott volna. Ennek elmaradása csak a véletlennek köszönhető.²⁹

Érdekes még az a kérdés is, hogy az életveszély közvetett volta esetén életveszélyt okozó testi sértésként, vagy ennek kísérleteként kell minősíteni a cselekményt. Mivel az életveszély egységes fogalom, ezért a kísérlet megállapítása ebben az esetben fogalmilag kizárt, hiszen a közvetett életveszéllyel az életveszélyes állapot bekövetkezett. Az életveszély nemcsak közvetlen, hanem közvetett jellegű is lehet, és a közvetlen életveszély hiánya nem azonosítható az életveszély meglétének hiányával.

A Legfelsőbb Bíróság is kimondta: közvetett életveszély létrejötte esetén az életveszélyt okozó testi sértés büntetnének befejezett alakzata valósul meg.³⁰

VI. A gondatlan alakzat

A Btk. 170. § (6) bekezdése büntetni rendeli a testi sértés minősített eseteinek gondatlan elkövetését is. Így a súlyos testi sértést, a maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást okozó testi sértést és az életveszélyt okozó testi sértést gondatlanságból is el lehet követni. A törvényi megfogalmazás ellenére a különös kegyetlenséggel elkövetett súlyos testi sértést csak szándékosan lehet elkövetni, mert az elkövető tudatának át kell fognia az elkövetés különösen kegyetlen módját.

Az életveszélyt okozó testi sértés akkor minősül gondatlannak, ha már a testi sértésre is csak a gondatlanság terjedt ki, és így az eredmény tekintetében is csak a gondatlanság áll fenn. Ha a testi sértés okozása szándékos volt, az eredmény tekintetében az elkövetőt azonban csak gondatlanság terheli, akkor a bűncselekmény a Btk. 170. § (5) szerint minősül. Általában akkor állapítható meg a (6) bekezdés szerinti gondatlan alakzat, ha az elkövető szándéka nem irányul testi sértés okozására, csupán viccből, tréfából elkövetett cselekménynek lesz a balszerencse folytán életveszélyes sérülés az eredménye, jellemző hogy az elkövető és a sértett között jó a viszony, nem alakult ki közöttük vita, nézeteltérés. Erre egy tipikus példa:

²⁹ BH 1993, 538. és BH 2004, 492.

³⁰ BH 1990, 363. és BH 1984, 478.

A büntetlen előéletű vádlott munkahelyének öltözőjében egy 7,5 cm pengehoszúságú késsel a kezében reggelizett. Eközben érkezett meg két munkatársa, akik egymás között viccelődtek. A három személy között jó munkatársi kapcsolat volt. Egyikük a vádlotthoz tréfából olyan kijelentést tett a sértettre célozva: „Nem mered megszúrni!” Erre a vádlott a kezében tartott késsel a vele szemben levő sértettet döfősszerű mozdulattal közepesenél kisebb erővel a hasán megszúrta. A szűrőeszköz megnyitotta a hasüreget, azonban hasüregi szerv sérülésével nem járó, 2-3 heti gyógytartamú, közvetetten életveszélyes sérülést okozott.

A Legfelsőbb Bíróság ebben az ügyben kifejtette azt, hogy a felismert lehetséges eredményhez fűződő érzelmi kapcsolat tisztázása mindenkor alapos elemző tevékenységet igényel. Ennek keretében fokozott gondossággal kell vizsgálni az elkövető és a sértett személyiségét, egymáshoz való viszonyát, az elkövetés körülményeit és motívumát. Az adott esetben kétséget kizáróan bizonyított, hogy a vádlott és a sértett egymással jó munkatársi viszonyban állottak, a cselekményt megelőzően is többször egymással viccelődtek. Az eseményeket is a munka megkezdése előtt az öltözőben tartózkodó személyek közötti viccelődés, egymás megrézfálása előzte meg. A vádlott ekkor reggelizett, ezért volt a kezében a kés. A tréfás megjegyzésre („úgy sem mered megszúrni”) csapott a vádlott a sértett felé. Ezekből a tényekből az a következtetés vonható le, hogy a vádlott szándéka nem irányult testi sértés okozására, bár felismerte, hogy magatartása alkalmas lehet testi sérülés vagy akár súlyosabb eredmény kiváltására, de ügyességét túlértékelve könnyelműen bízott a súlyosabb eredmény elmaradásában, a közte és a sértett közötti távolságot azonban elsámította. Erre mutat, hogy amikor észlelte, hogy a sértett vérzik, nyomban papír zsebkendőt kért és a sérüléshez szorította, majd az eseményeket jelentette, intézkedett az azonnali orvosi segítség iránt.³¹

Érdekesség, hogy amíg az (5) bekezdés életveszélyről tesz említést („[...] életveszélyt vagy halált okoz”), addig a (6) bekezdésben már *életveszélyes sérülés* szerepel. Ha értelmezzük a két fogalmat, akkor arra a következtetésre juthatunk, hogy az első fogalom tágabb. Akkor is megvalósul, ha a sértett anélkül kerül életveszélybe, hogy akár bármilyen sérülése is keletkezzen. A (6) bekezdésben szereplő fogalom (így a gondatlan elkövetés) ugyanakkor csak a ténylegesen életveszélyes sérüléssel járó testi sértésre vonatkozik. Az (5) bekezdésben szereplő bűncselekmények materiális bűncselekmények, a megállapíthatóságukhoz szükség van a tényleges sérülés, egészségkárosítás bekövetkezésére. Nem tekinthetjük tehát az életveszélyt okozó testi sértést veszélyeztetési bűncselekménynek, ahol elég, ha a veszélye fennáll a halál bekövetkezésének. A veszélyeztetési bűncselekményeknél maga a veszélyhelyzet az eredmény (pl. közúti veszélyeztetés Btk. 186. §, vagy a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés Btk. 171. §). Testi sértés esetén azonban már a bűncselekmény elnevezése is arra utal, hogy szükség van a tényleges sérelem bekövetkezésére. Ezt a 15. sz. Irányelv is leszögezi. Az életveszélyt okozó testi sértés nem értelmezhető úgy, hogy elég a veszély fennállta. Azért sem értelmezhető így, mert a 41/2007. BKv. szerint a szándékos veszélyeztetési bűncselekmények esetében az elkövetőnek a veszélyhely-

³¹ BH 1987, 111.

zet előidézésén túlmenően bármely káros eredményre kizárólag csak a gondatlansága terjedhet ki. Tisztáztuk azonban, hogy az életveszélyre az elkövető szándéka is kiterjedhet.

Indokolt lehet tehát a (6) bekezdés mintájára az (5) bekezdésben is életveszélyes sérülésre cserélni a jelenlegi meghatározást, például így:

Btk. 170. § (5) Aki a testi sértéssel életveszélyes sérülést okoz, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Megjegyzésként annyit, hogy német, illetve osztrák mintára a halált okozó testi sértést külön szakaszban lenne érdemes szabályozni, és így végképp elkerülhetnénk az életveszélyt és a halált okozó testi sértés dogmatikai mibenlétével kapcsolatos tévesszméket, például így:

Btk. 170/A §. Büntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az elkövető, ha a testi sértéssel gondatlanul a sértett halálát okozza.

Az előbbieket szemlélteti a következő táblázat:

Testi sértés	Eredmény: életveszélyes sérülés	Mínősítés
Gondatlan	Gondatlan	Btk. 170. § (6)
Szándékos	–	Btk. 170. § (1) v. (2)
Szándékos	Gondatlan	Btk. 170. § (5)
Szándékos	Szándékos	Eshetőleges szándék esetén: Btk. 170. § (5) Egyenes szándék esetén: általában Btk. 166. § kísérlete, de speciális esetekben lehet 170. § (5) ill. egyenes szándékkal elkövetett emberölés kísérleténél önkéntes eredményelhárítás esetén, maradékselekményként lehet Btk. 170. § (5)

VII. Testi sértés a német jogban

A német Strafgesetzbuchban a 223-231. § tartalmazza a testi épség elleni bűncselekményeket.

Az StGB. 223. § szerint „Aki mást tettelesen bántalmaz vagy az egészségét sérti öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”

A német jog is hasonlóan közelíti meg a kérdést, mint a magyar. A testi épség és az egészség testi és lelki téren is sérthető, tehát ez a szakasz pszichológiai és fizikai vonatkozásban is értendő. Ez abból adódik, hogy az ember teste és lelke között olyan szoros kölcsönhatások vannak, melyeket néha lehetetlen egymástól elhatárolni. A németeknél a lelket, a pszichét is védendő értéknek tekintik. Ez tulajdonképpen nálunk is így van.

A német jog sem rendeli büntetni az önsértést, tehát a testi épséget, egészséget sértő cselekménynek más ember teste ellen kell irányulnia. A testi épséget sértő cselekmények

tekintetében e törvény két cselekvési módozatot ismer: a test bántalmazását és az egészségkárosítást.

A *test bántalmazása* azonban nem tartalmazza szükségképpen az egészségkárosodást is. Ez alatt a test bántalmazása értendő, ami nem feltétlenül jár fájdalommal. A német jogban például bizonyos körülmények között testi sértésnek tekintik a haj levágását, vagy a testnek olyan anyaggal történő bekenését, ami nehezen távolítható el. De általában sértés alatt zúzódások, sebek, végtagok, fogak elvesztését értik. A test bántalmazásának tekintik például az olyan hatásoknak való kitétel, is, ami a szervezet optimális működését hosszú távra vagy örökre negatívan befolyásolja (pl. nagy hanghatásnak való kitétel).

A testi sértés tehát többféleképpen fogható fel. Ha undort, borzongást, félelemérzetet idéz elő az elkövető az áldozatban, ez annak ellenére testi sértésnek tekinthető, hogy nincs közvetlen, konkrét fizikai kapcsolat. Kihangsúlyozandó azonban, hogy a német jogban sem elég egy egyszerű „megijedés” a bűncselekmény megállapításához, de például egy baleset következtében beállott sokk, vagy egy fegyveres fenyegetés utáni félelemérzet, ijedtség már annak számít. Azt, hogy a cselekmény testi sértésként értékelhető-e, nem az áldozat szubjektív érzése alapján, hanem egy kívülálló objektív véleménye alapján lehet eldönteni. Vannak persze individuális faktorok is, de csak ha azok objektívizálhatók. Például ha az áldozat túl érzékeny, azt nem lehet az elkövető terhére értékelni.

Nagyon nagy jelentősége van a cselekmény intenzitásának és az időtartamának is.

Egészségkárosítás alatt minden olyan cselekményt érteni kell, aminek következtében a sértett betegséggé válik. Ide tartozik például a nemi betegséggel való megfertőzés is. Nem csak a betegség előidézése, hanem az is ide tartozik, ha valaki másnak a fennálló betegségét súlyosbítja, vagy a beteg állapotát fenntartja. Egészségkárosításnak minősül például az, ha egy orvos indokolatlanul ír fel gyógyszert abból a célból, hogy gyógyszerfüggőség alakuljon ki a sértettnél vagy ha a röntgent szabálytalanul használják és annak károsító hatása van. Egészségkárosításnak minősül a radioaktív anyagok szabadba bocsátása is.

Az egészségkárosodás lényege a német jogban a pszichikai és patológiai zavar előidézése, illetve fokozása.³²

Az StGB. 224. § tartalmazza a veszélyes testi sértést, ami tulajdonképpen a testi sértés minősített eseteit foglalja magában.

„Ha a testi sértést méreggel vagy más veszélyes anyaggal, fegyverrel vagy más veszélyes szerszámmal, alattomos támadással vagy csoportosan vagy az életet veszélyeztető magatartással követik el, úgy a büntetés hat hónaptól tíz évig, kevésbé súlyos esetekben három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés.”

A testi sértésnek tehát a német jogban is megtalálható az *életet veszélyeztető magatartással történő elkövetése*, mint minősítő körülmény. A különbség azonban az, hogy amíg nálunk eredménybűncselekményről lévén szó, az életveszélyes sérülés bekövetkezése a bűncselekmény megállapíthatóságának feltétele, addig a német jogban elég az absztrakt veszély fennállása is, nem szükséges, hogy testi sérülés következ-

³² SCHÖNKE – SCHRÖDER: *Strafgesetzbuch, Kommentar*. München, 2001, 1797–1799.

zen be. Ilyennek minősül például a mély vízbe lökés, egy közlekedő motorról vagy autóról való lelökés, egy gyalogos elgázolása, a kutya heccelése, ráuszítása másra, nyakra helyezett sál meghúzése. Ezt az absztrakt veszélyt mulasztással is elő lehet idézni: például olyan áru kiszállítása, ami a vevő életét veszélyezteti a használat során, de az eladó/forgalmazó azt nem rendeli vissza, hanem hagyja, hogy a vevő azt használja.

A német jogban ebbe a kategóriába sorolják a halálos vírussal való megfertőzést is.

Az StGB. szerint a testi sértés minősített esetei még a látás, hallás elvesztése, akár egyik szemre, fülre vagy mindkettőre, a termékenység, illetve a beszédképesség elvesztése.

A magyar szabályozással összehasonlítva láthatjuk, hogy az életveszélyt okozó testi sértés és a német jogban megtalálható életet veszélyeztető magatartással elkövetett testi sértés nem feleltethető meg egymásnak. A magyar jog nem fogadja el az életveszélyt okozó testi sértést veszélyeztetési bűncselekménynek, a német jogban pedig mind a konkrét, mind pedig az absztrakt veszély fennállása esetén megállapítható ez az eset. A német megoldás tehát inkább egy limitált veszélyeztetési szándéknak felel meg, szemben a magyar materiális jelleggel.

Az osztrák jogban is létezik egyébként egy hasonló minősített eset, nevezetesen ha valaki a testi sértést olyan eszközzel vagy módon követi el, amelyhez az általános felfogás szerint életveszély társul, súlyosabban büntetendő. Itt sem kell tehát, hogy az életveszélyes állapot bekövetkezzen, elég, ha annak lehetősége fennáll. Ilyen javaslat nálunk is felmerült még az új Btk. megalkotása előtt.

A magyar jogban oly sokszor bírált életveszélyt okozó testi sértés véleményem szerint konkrétabb és könnyebben megállapítható, mint a német, illetve osztrák jogban megtalálható „rokona”, hiszen egy absztrakt veszély fennállása illetve fent nem állása tekintetében való állásfoglalás már-már túllép a büntetőjog eszközein, és a jóslás kategóriájához áll közelebb.

VIII. A 2008-as módosítás

2009. február 1-jén lépett hatályba a 2008. évi LXXIX. törvény, mely a Büntető Törvénykönyv számos rendelkezését, köztük a testi sértés tényállását is érintette. Az Országgyűlés 2008. november 10-én elfogadta a 2008. évi LXXIX. törvényt a közrend, valamint az igazságszolgáltatás működésének védelme érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról.

Az egyik legjelentősebb változás, hogy a Büntető Törvénykönyv módosítása több cselekmény előkészületét is büntetni rendeli.

A módosítás értelmében büntetendővé váltak a súlyos testi sértés, a rablás, a közönség tagja elleni erőszak, az egyesülési, a gyülekezési szabadság, valamint a választási gyűlésen való részvétel jogának megsértésének, a kényszervallatás, a hivatalos személy elleni erőszak és a közérdekű üzem megzavarásának előkészületi cselekményei.

A törvény a testi sértésre irányuló előkészületet két évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni, ha az előkészületi cselekmény

- nyolc napon túl gyógyuló sérülés vagy betegség okozására (súlyos testi sértés),
- testi sértés aljas indokból vagy célból történő elkövetésére,

- testi sértés védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személlyel szemben történő elkövetésére,
- maradandó fogyatékosságot vagy súlyos egészségromlást okozó testi sértésre, vagy
- súlyos testi sértés különös kegyetlenséggel történő elkövetésére irányul.

Ezeknél a bűncselekményeknél tehát 2009. február 1. után az előkészület is büntetendő.

A jogalkotó az előkészületre vonatkozó rendelkezést a Btk. 170. § (5) bekezdésében helyezte el, míg az életveszélyt és a halált okozó testi sértésre vonatkozó szabály a (6) bekezdésben kapott helyet. A 170. § (1)–(4) bekezdése változatlan maradt, az (6)–(8) bekezdés pedig a korábbi (5)–(7) bekezdésnek felel meg.

A Btk. 18. §-a rendelkezik az előkészületről. Eszerint ha a törvény külön elrendeli, előkészület miatt büntetendő, aki a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik, vagy a közös elkövetésben megállapodik.

Az előkészület tehát csak akkor büntetendő, ha a törvény külön elrendeli. Ilyen rendelkezés a testi sértéssel kapcsolatban ezidáig nem volt. Az új szabályozás jelentős szigorítást jelent, hiszen az előkészület olyan cselekmény, amely önmagában nem minősül jogellenesnek, csupán a cselekmény célzata teszi azt azzá. Az előkészületi cselekmény nem valósítja meg a törvényi tényállás egyetlen elemét sem. A törvényhozó általában azoknak a bűncselekményeknek az előkészületét rendeli büntetni, amelyek különösen veszélyesek a társadalomra, így például az állam és emberiség elleni bűncselekmények, emberölés, közveszély okozás, terrorcselekmény. A törvény indokolása szerint „az utóbbi időszakban tapasztalt erőszakos események elszaporodottsága, a növekvő társadalmi agresszió ugyanakkor felhívta a figyelmet arra, hogy a társadalmi együttélés rendjének védelme érdekében a fentiekén kívül további a leginkább elterjedt és legsúlyosabb bűncselekmények (jellemzően személy vagy vagyoni elleni erőszakos, illetve közveszélyt okozó magatartások) esetében is indokolt a büntetőjogi felelősségre vonás határát kiszélesíteni, és e bűncselekmények előkészületét is büntetendővé nyilvánítani.”³³

A gyakorlat majd választ ad arra a kérdésre, hogy szükség volt-e erre a szigorításra, illetve hogy az új szabályozás mennyire alkalmazható. Értem ezalatt azt, hogy az előkészületi cselekmények bizonyítása problematikus lehet, a nyomozó- illetve vádhatóságra komoly munka vár az ilyen jellegű bűncselekményekkel kapcsolatban.

Előkészülete, mint tudjuk, csak a szándékos bűncselekményeknek lehet. A jogalkotó a testi sértések köréből kiemelte azokat, amelyek elég súlyosak ahhoz, hogy az előkészület büntetendősége is szükséges. A könnyű testi sértés előkészülete nem büntetendő. Problematikusabb azonban az a kérdés, hogy az életveszélyt okozó testi sértés előkészülete miért nem az. A törvény szerint a (2)–(4) bekezdésben foglalt bűncselekményekre irányuló előkészület vétség, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Az életveszélyt és a halált okozó testi sértés azonban a (6) bekezdésben van, tehát ezekre nem vonatkozik az újítás. A halált okozó testi sértésnél érthető is, hiszen

³³ 2008. évi LXXIX. törvény indokolása.

praeterintencionális bűncselekményről réven szó, fogalmilag kizárt az előkészület. A kérdés az: az életveszélyt okozó testi sértés előkészülete miért nem büntetendő?

A válasz a következő lehet: mint ahogyan már többször utaltam rá, az életveszélyt okozó testi sértést hajlamosak a halált okozó testi sértéshez hasonlóan kizárólag egyes bűnösséggel megvalósíthatónak tekinteni. A bűncselekmény csakugyan megvalósítható egyes bűnösséggel, hasonlóan például a maradandó fogyatékoságot vagy a súlyos egészségromlást okozó testi sértéshez, de megvalósítható szándékosan is. Ha elfogadjuk azt a véleményt, hogy az életveszélyre az egyenes szándék is kiterjedhet, akkor ennek a bűncselekménynek is lehetne előkészülete. Azzal azonban, hogy a jogalkotó nem vonta az életveszélyt okozó testi sértést a testi sértések azon körébe, melyeknek az előkészületét is büntetni kell, ismét világosan amellet foglalt állást, hogy az életveszélyre legfeljebb az eshetőleges szándék terjedhet ki. Az előkészülethez ugyanis egyenes szándék kell, hiszen egyfajta célzatról beszélünk, amikor valamely önmagában nem jogellenes cselekményt büntetni rendelünk.

X. Összegzés

Az életveszélyt okozó testi sértéssel kapcsolatban tehát meglehetősen sok probléma adódhat, ezek többsége azonban megoldható. Azt, hogy az életveszélyre vajon az egyenes szándék kiterjedhet-e, homály fedi. Véleményem szerint vagy ki kellene végre mondani, hogy nem terjedhet ki rá az egyenes szándék, vagy pedig fontolóra kellene venni azt a lehetőséget, hogy akár ki is terjedhet rá. Az „elvileg nem kizárt, de a gyakorlat nem ismeri” kitétel nem elég következetes megfogalmazás. Fontos lenne a közvetlen és közvetett életveszély fogalmának és a minősítésnél betöltött szerepének a tisztázása is. A szakértői vélemények elemzésére is nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, hiszen sokszor azon múlik az ítélet. A jogalkalmazóknak mélyrehatóbban kellene vizsgálniuk az elkövető bűncselekményhez fűződő tudati-érzelmi viszonyát, és háttérbe kellene szorítani az automatikus ítélezés gyakorlatát.

A 15. sz. Irányelv helyébe lépő új jogegységi határozat például foglalkozhatna az elmúlt húsz évben felmerülő újabb kérdésekkel is. Az Irányelv nagy segítséget jelentett a jogalkalmazóknak, de mégis tisztázatlanul hagyott néhány kérdést, és amelyben egyértelműen fogalmaz, annak következetes alkalmazása sem valósult meg.

Sok kritika érte és éri az életveszélyt okozó testi sértést. Főként azok az érvek hangzanak el, hogy azelőtt is minden cselekményt tudtak minősíteni, és hogy indokolatlan túlbonyolítja a büntetőjogot. Tulajdonképpen sokak szerint nincs is rá szükség, és sok bonyodalomtól kímélnék meg az ítélezési gyakorlatot, ha kivennék a Btk.-ból.

Álláspontom szerint az életveszélyt okozó testi sértés törvénybe iktatásának több előnye van, mint hátránya. Az ilyen jellegű bűncselekmények közel 60 %-a családon belül történik, az elkövetők nem bűnözők, általában büntetlen előéletűek és jelentős a sértetti közrehatás is. Ezekben az esetekben nem feltétlenül indokolt a letöltendő szabadságvesztés kiszabása. Erre kiválóan alkalmas az életveszélyt okozó testi sértés büntetési tétele, ami két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, tehát ilyen minősítés mellett a büntetés végrehajtását fel lehet függeszteni. Más nézőpontból viszont, ha olyan súlyos testi sértésről van szó, amely életveszéllyel is jár, és az elkövető az

eredményt eshetőleg szándékkal valósította meg, akkor is megfelelő eszköz az életveszélyt okozó testi sértés, hiszen ennek hiányában súlyos testi sértésnek kellene minősíteni a cselekményt (ölési szándék hiányában) és legfeljebb három évvel lehetne büntetni. Jelen helyzetben azonban a bíró tág mérlegelési lehetősége révén az elkövető akár nyolc évet is kaphat. A kérdés azért is aktuális, mert az ilyen jellegű, erőszakos személy elleni bűncselekmények nagyon elszaporodtak és ez a két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetettség szükséges ahhoz, hogy az ilyen kiemelkedően társadalomra veszélyes cselekményeket kellő szigorral büntesse. Az eddigieket összevetve a következő álláspontra jutottam:

- szükség van az életveszélyt okozó testi sértésre, mint a testi sértés minősített esetére;
- célszerű lenne azonban törvényileg is elválasztani a halált okozó testi sértéstől és a halált okozó testi sértést külön szakaszban szabályozni;
- az életveszély fogalma nem tartalmazza szükségképpen a halál bekövetkezésének képzetét;
- az életveszélyre, mint eredményre kiterjedhet a gondatlanság, de kiterjedhet az eshetőleges szándék is;
- egyenes szándékkal is elkövethető a bűncselekmény, például az egyenes szándékkal elkövetett emberölés kísérlete esetén, amikor önkéntes eredményelhárítás miatt az elkövető a maradékcselekmény miatt büntetendő, és ez a maradékcselekmény az életveszélyt okozó testi sértés, illetve abban a speciális esetben lehet még vizsgálni a kérdést, ha az elkövető orvosi szaktudással rendelkezik;
- mind közvetett, mind pedig közvetlen életveszély esetén meg kell állapítani az életveszélyt okozó testi sértést (ölési szándék hiányában) ;
- az életveszély közvetlen jellege nem elég ahhoz, hogy a cselekményt emberölés kísérletének minősítsük;
- az életveszély közvetett volta enyhítő körülményként értékelendő;
- mivel az életveszélyt okozó testi sértést általában csak eshetőleges szándékkal lehet elkövetni, ebben az esetben az eshetőleges szándék nem értékelhető enyhítő körülményként.